

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

ΘΕΜΑ 1^ο

- α. «Να γυρίσεις τον ήλιο και ν' ακούσεις
Πώς η μοίρα ξεγίνεται και πώς
Από λόφο σε λόφο συνεννοούνται
Ακόμα οι μακρινοί μας συγγενείς».

Η κόρη προτρέπεται από τον ποιητή να γνωρίσει τον ελληνικό πολιτισμό με την αίσθηση της ακοής, να γίνει δέκτης των φωνών των προγόνων που θα φτάσουν στ' αυτιά της από τα βάθη του χρόνου, μέσω του ανέμου. Με τις αισθήσεις, λοιπόν, θα καταλάβει όχι μόνο το «πώς η μοίρα» αλλάζει, το πώς δηλαδή από το λαμπρό «χθες» ο ελληνισμός έφθασε στο θλιβερό «σήμερα», αλλά και την πολιτισμική συνέχεια του Ελληνισμού: οι λόφοι συμβολίζουν τις περιόδους ακμής του πολιτισμού και η «συνεννόηση» των προγόνων τη μεταξύ τους «επικοινωνία».

- β. «Να σε στείλω σχολείο στην Ιωνία».

Η Ιωνία αποτελεί το λίκνο του ελληνικού πολιτισμού. Εκεί γεννήθηκε η φιλοσοφική σκέψη (Θαλής, Αναξίμανδρος, Αναξίμενης, Ηράκλειτος..), ο ποιητικός λόγος (Όμηρος), ο πεζός λόγος (ιστοριογραφία). Στην Ιωνία ανακαλύπτει το υποσυνείδητο του ποιητή, τις πολιτισμικές καταβολές του λαού του, στον τόπο αυτό εξασφαλίζεται η ηθική ενότητα παρελθόντος και παρόντος του ελληνισμού.

γ. Η ορθόδοξη παράδοση και η βυζαντινή υμνολογία αισθητοποιούνται με μία υπερρεαλιστική εικόνα, στ.15: «Να μου αντιγράψεις τις αντιφεγγιές στην οροφή» και κυρίως, με την ακουστική εικόνα του στ. 16: «Από τα Κυριελέησον και τα Δόξα Σοι».

δ. Η σχέση με την ελληνική φύση γίνεται έντονα φανερή στο σημείο όπου η κόρη – θάλασσα (του Αιγαίου) προτρέπεται από τον ποιητή να «γυρίσει τον ήλιο». Ο ήλιος και η θάλασσα είναι τα κατεξοχήν σύμβολα του ελληνικού τοπίου.

ε. Ο ήλιος αποτελεί ένα από τα βασικά στοιχεία έμπνευσης του ποιητή. Το φως του έχει καθοριστικό ρόλο στην ψυχή και το έργο του. Ο ποιητής λοιπόν προτρέπει την κόρη να μνηθεί στο μυστήριο του φωτός, να βιώσει την πηγή έμπνευσης του ποιητή, να νιώσει σε μια υπέρβαση του χώρου και του χρόνου την κίνηση της ιστορίας, να γνωρίσει τον υπερβατικό νόμο του σύμπαντος, να συλλάβει την αλήθεια της ζωής στη μεταφυσική της διάσταση.

ΘΕΜΑ 2^ο

Υπερρεαλιστικά στοιχεία:

- α. Εικόνες με ασαφή περιγράμματα
π.χ. «Να μου αντιγράψεις τις αντιφεγγιές στην οροφή από τα Κυριελέησον και τα Δόξα Σοι...»

β. Στίχος ελεύθερος, ανομοιοκατάληκτος και ανισοσύλλαβος

π.χ. «Στο πυργάκι του φάρου το καταμεσήμερο

Να γυρίσεις τον ήλιο και ν' ακούσεις

Πώς η μοίρα ξεγίνεται και πώς ...»

γ. Χρήση φράσεων – συμβόλων

π.χ. «Να μάθεις μανταρίνι και άψινθο». Το μανταρίνι κι ο άψινθος υποδηλώνουν – συνεκδοχικά – όλες τις μεγάλες πολιτισμικές αξίες που «φύτρωσαν» – αναπτύχθηκαν στα χώματα της Ιωνίας.

δ. Η ύπαρξη, στο ποίημα, συνειρμών.

π.χ. Ο ήλιος παραπέμπει συνειρμικά, εκτός των άλλων, στο πνευματικό φως που έδωσε η Ελλάδα στον κόσμο.

ΘΕΜΑ 3^ο

Στο ποίημα «Μικρή Πράσινη Θάλασσα» από τα πιο λεπτά κ' ευαίσθητα ποιήματα του Ελύτη, η Κόρη – Ποίηση οδηγεί τον ποιητή προς μία ερωτική βίωση της ελληνικής παράδοσης.

Η ηλικία που επιλέγει για την Κόρη είναι χαρακτηριστική: μόλις έχει μπει στην εφηβεία και διαθέτει γενικά περιορισμένες εμπειρίες. («Μικρή», «δεκατριώ χρονώ»). Η προσωπικότητά της τώρα αρχίζει να διαπλάθεται και ο ποιητής μπορεί και επιθυμεί να την κατευθύνει στα μονοπάτια του ελληνικού πολιτισμού.

Είναι μια αθώα παιδούλα, αγνή και την χαρακτηρίζει η χάρη, η ομορφιά κ' η δροσιά της νιότης αλλά της θαλασσινής της οντότητας. («Με τον άσπρο γιακά και την κορδέλα»).

Αφού η κόρη βιώσει το «παιδαγωγικό» της ταξίδι ο ποιητής μέσα από μια μυητική ερωτική διαδικασία («Για να σε κοιμηθώ παράνομα ... αποσπάσματα του Ηράκλειτου».) πνευματικού χαρακτήρα, μαθητής αυτός τώρα θα μπορέσει να ψηλαφήσει τα όσα αποκόμισε η κόρη και έχουν φτάσει σ' αυτόν ώστε να καταστεί κοινωνός των θησαυρών του ελληνισμού. Η κόρη θα του μεταλαμπαδεύσει με «θαυματουργικό» τρόπο τα αγαθά που συσώρευσε με την αγνή – παρθενική ματιά της στα πράγματα. Η επιρροή που ασκεί στον ποιητή είναι «μαγική» και ευεργετική.

ΘΕΜΑ 4^ο

Φανερή είναι η θαλασσινή οντότητα της Κόρης, όπως η αντίστοιχη καταγωγή της ποίησης του Ελύτη. Επιθυμία του ποιητή είναι το μικρό αγνό κορίτσι, «με τον άσπρο γιακά και την κορδέλα» (νοσταλγική εικόνα) να μαθητεύσει εκεί που έθαλλε το κάλλος και η σπιρτάδα της ελληνικής σκέψης που τόσο τον έχει ελκύσει. Να δεθεί με την παράδοση, τόσο την μακρινή όσο και τη χτεσινή, των γονιών του (στ. 13-14) κι ακόμη εκείνη της Ορθοδοξίας (στ. 15-16), αλλά και της ελληνικής φύσης (στ. 17-18). Οδηγεί την Κόρη – Ποίηση στη Σμύρνη ανεπίσημα, κρυφά. Αν και η πόλη αυτή τώρα δεν είναι ελληνική, ο ελληνικός πολιτισμός εξακολουθεί να επιβιώνει ως μνήμη και ως αίσθηση ζωής. Σ' αυτή την πόλη – σταθμό της σύγχρονης ιστορίας θα ανιχνεύσει τις αξίες του ελληνισμού. Στους στίχους 15-16 ο Ελύτης θα χρησιμοποιήσει μια υπερρεαλιστική εικόνα και δύο φράσεις – σύμβολα από τους λατρευτικούς ύμνους του χριστιανισμού για να αισθητοποιήσει την παράδοση της βυζαντινής υμνολογίας.

Τέλος στους στίχους 17-18, όπου το ύφος γίνεται πιο ανάλαφρο – θυμίζει τραγούδι – η κόρη έρχεται σ' επαφή με την ελληνική φύση, στοιχείο κι αυτή του πολιτισμού μας αλλά και αγαπημένος «χώρος» της ποίησης του Ελύτη. Είναι φανερό η δροσερή αίσθηση του θαλασσινού αέρα και των κυμάτων. Το «ταξίδι» έχει ολοκληρωθεί και ο ποιητής καλεί την κόρη να γυρίσει πίσω.

ΘΕΜΑ 5^ο

ΚΟΙΝΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

α. Η «Μικρή Πράσινη Θάλασσα» είναι δεκατριώ χρονώ, αλλά και ασύνειδα «σοφή», αφού το Πράσινο του βάθους της συμβολίζει το ιστορικό βάθος του πολιτισμού που αναπτύχθηκε σ' αυτήν και γύρω απ' αυτήν. Η θαλασσινή οντότητα του Ρίτσου είναι «Κυρά», αλλά έχει «λουλουδιασμένα μάγουλα», είναι γεμάτη απ' τη δροσιά της νιότης.

β. Η «κόρη» του Ελύτη δεν έχει ακόμη γνωρίσει τον έρωτα, που θα ολοκληρώσει τη γυναικεία φύση της. Η «κυρά» έχει στο «μπούστο» της «την κάψα του Αλωνάρη» (Ιούλη), βγαίνει από τα στήθη της ο εκρηκτικός ερωτικός πόθος της εφηβείας.

γ. Και οι δύο γυναίκες ξυπνούν ερωτικούς πόθους στους ποιητές («Για να σε κοιμηθώ παράνομα»/ «ανάβοντας το φίλημα στα λουλουδάκια της μηλιάς»).

δ. Η «Μικρή Πράσινη Θάλασσα» είναι το κορίτσι στο οποίο προσωποποιείται η θάλασσα του Αιγαίου.

Η «κυρά» κρατάει στην ποδιά της την ελληνική «μοίρα» (καράβι – μικροκάραβο), τη συνυφασμένη με τη θάλασσα του Αιγαίου και την «κάψα» του ελληνικού ήλιου – τοπίου.

ε. Η «κόρη» ολοκληρώνει την επαφή της με τις ρίζες του πολιτισμού, αφού γνωρίσει και την παράδοση της ορθοδοξίας. Η «κυρά» παρομοιάζεται με Παναγιά Αιγαιοπελαγίτισσα – προστάτιδα αυτών που ζουν στην θάλασσα. Το πανέρι με τα ψάρια παραπέμπει στο θαύμα του Χρηστού, στους απλοϊκούς «αλιείς».

στ. Και στους δύο ποιητές είναι φανερό η επίδραση που άσκησε η Ιωνική σκέψη. Τα τέσσερα στοιχεία που συνθέτουν τον κόσμο:

- Στον Ελύτη: θάλασσα (νερό), ήλιος(πυρ), μανταρίνι και άψινθος (γη), Βοριάς και Λεβάντες (αέρας).
- Στο Ρίτσο: κυρά θαλασσινή και στεριανή (ενότητα – αντίθεση νερού και γης), «κυνηγημένη απ' του ήλιου τις χρυσόμυγες» (πυρ), «μπατσίζοντας τις λυγαριές με τον αέρα της τρεχάλας σου» (άνεμος).

Επιμέλεια: Παρασκευαΐδου Ολυμπία – Τσακίρογλου Σπύρος, Φιλολόγοι